فقه مصور عبادات

آسان سازی وآموزش احکام اسلام

پاکی | نماز | روزه | زکات | حج

د. عبدالله بن سالم باهمام

ترجمه

د. محمد سرور محمد مراد سروری بلخی

اذان و اقامه ت

اذان واقامت

مطالب

اذان

آگهی به داخل شدن وقت نماز با ذکر مخصوص .

اقامت

آگهی برپایی نماز با ذکر مخصوص.

اقامت

١ـ در مورد جماعت

سنت مؤکد است[١] ـ برای نمازهای فرضی پنجگانه ـ در سفر وحضر، زیرا که از شعائر ظاهری اسلام بوده که ترک آنها جواز ندارد، آنحضرت ﷺ فرموده اند:" هنگامیکه وقت نماز فرا رسد، باید یکی از شما اذان بدهد، سپس سالمندتر شما امامت کند".[٢]

(١) فرض کفایی: فرضی است که اگر کسی آنرا اداء کند، گناه از دیگران نیز ساقط میگردد.
(٢) باتفاق بخاری ومسلم.

٢ـ در مورد تنها گذار

سنت است، از عقبه بن عامر ﷺ روایت است که گفت: از رسول الله ﷺ شنیدم که فرمودند:" پروردگارت از چوپان گوسفندانیکه در موقعیت قله[٣] کوهی قرار دارد، برای نماز اذان میدهد، ونماز می خواند به شگفت میشود، الله ﷻ میفرماید: به این بنده ام بنگرید، اذان میدهد، ونماز میخواند، از من میترسد، این بنده ام را مغفرت کردم، ودر بهشت داخلش کردم"[۴]

حکمت اذان

١. آگهی برای داخل شدن وقت نماز ومکانش میباشد.
٢. تشویق کردن بر نماز جماعت است.
٣. آگاهانیدن غافلان، ویاد آوری فراموشکاران برای ادای نمازیکه از بزرگترین نعمتها است..

(٣) شظية: موقعیت مرتفع در قله کوه.
(۴) بروایت نسائی

اذان چه زمانی مشروع گرید وسبب آن چه بود؟

اذان در سال اول هجری مشروع گردید، وسبب وعلت آن: نیاز به آن شد تا علامهٔ وضع شود که داخل شدن وقت نماز را برای همه نمایان سازد، مسلمانان درین مورد باهم مشوره نمودند، شب فرا رسید عبدالله بن زید در خواب مردی را دید که ناقوسی[1] را برداشته، برایش گفت: (آیا این ناقوس را میفروشی؟) آنمرد گفت: (با آن چه کار میکنی) عبدالله گفت: (با آن به نماز دعوت میکنم) مرد گفت: (آیا ترا به چیزی بهتر از آن رهنمایی نکنم) عبدالله گفت: (آری) پس همین اذان مشهور را برایش آموزش داد، وسپس اقامت را نیز به وی آموزانید.[2]

عبدالله گفت: وقتی صبح فرا رسید نزد رسول الله ﷺ رفتم، وآنچه در خواب دیده بودم حکایت کردم، آنحضرت ﷺفرمودند:(این رؤیای حق است ـ بخواست خداوند ـ برخیز همراه بلال آنرا بوی القاء کن، زیرا که صدای وی از صدای تو بهتر وقویتر است".[3]

فضیلت اذان

۱. برای مؤذن در پیش الله ﷻ در روز قیامت هر چیزیکه صدایش بآن رسیده شهادت میدهد، آنحضرتﷺ فرمودند: (به اندازهٔ دوری صدای مؤذن اگر جنی ویا انسی ویا چیز دیگری آنرا میشنود، بدون تردید در قیامت برایش شهادت میدهد".[4]

۲. اگر مردم از فضیلت آن آگهی یابند حتما برای دریافتش به رقابت میپردازند، آنحضرتﷺ فرمودند:(اگر مردم از آنچه در اذان، وصف اول نماز نهفته است آگاه شوند، و راهی جز قرعه اندازی[5]نیابند، حتما به قرعه کشی دست میزنند).[6]

شرطهای صحت اذان

۱. از سوی مسلمان مرد وعاقل اداء شود.
۲. با ترتیب باشد.
۳. پیهم باشد، میان کلماتش فاصلهٔ زیادی نباشد.
۴. داخل وقت نماز باشد.

سنتهای اذان

۱. رو به قبله باشد.
۲. مؤذن از جنابت وبی وضوئی پاک باشد.
۳. در هنگام گفتن حی علی الصلاة بسوی راست وگفتن حی علی الفلاح بسوی چپ روی خود را بگرداند.
۴. مؤذن در هنگام اذان دو انگشت سبابه خود را در گوشهایش بگذارد.
۵. مؤذن باید دارای صدای خوب وبلند باشد.
۶. اذان را بصدای خوب اداء کند، وتأنی در آن بکار برد.

(۱)ناقوس: زنگ.
(۲) بروایت دارمی.
(۳) بروایت ابوداود.
(۴)بروایت بخاری.
(۵) الاستهام: قرعه کشی جهت خروج مستحق برای تقدیم.
(۶) بروایت بخاری.

وصف اذان واقامت

۱. وصف اذان: «الله أكبر، الله أكبر، الله أكبر، الله أكبر، أشهد أن لا إله إلا الله، أشهد أن لا إله إلا الله، أشهد أن محمداً رسول الله، أشهد أن محمداً رسول الله، حَيَّ على الصلاة، حَيَّ على الصلاة، حَيَّ على الفلاح، حَيَّ على الفلاح، الله أكبر، الله أكبر، لا إله إلا الله»[۱]

۲. وصف اقامت: « الله أكبر، الله أكبر، الله أكبر، الله أكبر، أشهد أن لا إله إلا الله، أشهد أن لا إله إلا الله، أشهد أن محمداً رسول الله، أشهد أن محمداً رسول الله، حَيَّ على الصلاة، حَيَّ على الصلاة، حَيَّ على الفلاح، حَيَّ على الفلاح، ، قد قامت الصلاة، قد قامت الصلاة، الله أكبر، الله أكبر، لا إله إلا الله».

آنچه برای کسیکه اذان را میشنود مستحب است

۱. مانند آنچه مؤذن میگوید او نیز بگوید، مگر در هنگامیکه مؤذن: (حی علی الصلاة، حی علی الفلاح) میگوید، وی: (لاحول ولاقوة إلا بالله)[۲]بگوید.

۲. پس از اذان میگوید: «أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلا الله وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، رَضِيتُ بِاللهِ رَبًّا، وَبِمُحَمَّدٍ ﷺ رَسُولًا، وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا»[۳].

۳. برنبی اکرمﷺ بعد از اذان درود بفرستد، وپس از آن بگوید:«اللَّهُمَّ رَبَّ هَذِهِ الدَّعْوَةِ التَّامَّةِ، وَالصَّلَاةِ الْقَائِمَةِ، آتِ مُحَمَّدًا الْوَسِيلَةَ وَالْفَضِيلَةَ، وَابْعَثْهُ مَقَامًا مَحْمُودًا الَّذِي وَعَدْتَهُ»[۴].

۴. در میان اذان واقامت، برای خودش دعا کند، زیرا که دعاء درین وقت رد نمیشود، بدلیل فرموده‌ٔ آنحضرتﷺ: "دعاء میان اذان واقامت رد نمیشود".[۵]

(۱) بروایت مسلم
(۲) بروایت بخاری.
(۳) بروایت مسلم.
(۴) بروایت ابوداود.
(۵) بروایت احمد.

از احکام اذان واقامت

۱. ۱ـ هنگام جمع بین دو نماز مانند ظهر وعصر، به یک اذان اکتفاء میشود، وبرای هر نماز اقامت جداگانه گفته میشود.

۲. ۲ـ هرگاه اقامت گفته شد، پس از تاخیری نماز شروع گردید، نیازی به اعاده اقامت برای بار دوم وجود ندارد.

۳. مؤذن باید از اشتباه در کلمات اذان احتیاط کند، از آنجمله:

أ ـ گفتن: «آلله آکبر؟» به صیغه استفهام.

ب ـ گفتن: «الله اکبار» با افزایش الف بعد از باء.

ج ـ گفتن: «الله واکبر» با افزایش واو.

۴. هنگامیکه نماز برپا شد، شروع به نماز نفلی جواز ندارد، هرگاه اقامت گفته شد، ونماز نفلی را پیش از آن آغاز نموده بود، اگراندکی از آن باقی مانده است میتواند آنرا تکمیل کند، ودرغیر این حالت – بدون سلام– نماز نفلی را ترک کند وبا امام به جماعت فرضی بپیوندد.

۵. اذان کودک ممیز صحیح است.

۶. برای نمازهای که به سبب خواب ویا فراموشی قضاء شده اذان واقامت گفتن جواز دارد، زیرا از نبی اکرمﷺ ثابت شده ـ هنگامیکه صحابه کرام از نماز صبح تا طلوع خورشید بخواب رفتند ـ به بلال امر کردند تا اذان بگوید، پس از آن وضوء کردند ودو رکعت ـ سنت ـ فجر را خواندند، پس از آن به بلال امر کردند تا اقامت گوید ونماز صبح را با یاران اداء کردند.[۶]

۷. کسیکه در مسجد بود، پس از اذان بدون عذر از مسجد بیرون نرود، زیرا از ابی هریره رضی الله عنه روایت شده که گفت: "رسول الله ﷺ به ما امر کردند، هرگاه در مسجد بودید واذان گفته شد، از مسجد بیرون نشوید مگر اینکه نماز خوانده باشید".[۷]

(۶) بروایت ابوداود.
(۷) بروایت احمد.

شایسته نیست

۱ـ لحن وخوش آوازی به گونه ایکه باعث تغیر حروف، وحرکات، وسکنات، وکم وزیاد در کلمات اذان شود.

۲ـ بعد از اذان با صدای بلند درود وسلام به نبی اکرم ﷺ فرستادن.

۳ـ هنگام شنیدن: (قد قامت الصلاۃ): (أقامها الله وأدامها) گفتن، بلکه همان کلمات اقامت را تکرار کند.

اذان فجر

در اذان اضافه میشود: «الصلاۃ خیرمن النوم» دو بار، بدلیل فرموده آنحضرت ﷺ: " هرگاه نماز صبح بود بگو: الصلاۃ خیر من النوم، الصلاۃ خیر من النوم".[۱]

(۱) به روایت ابوداود

فائدۀ

بعد از اذان وپیش از اقامت از مسجد بیرون رفتن مجاز نیست، به دلیل حدیث ابی هریره رضی الله عنه مردی را دید که پس از اذان از مسجد میگذشت، فرمود: اما این کس به ابا القاسم ﷺ عصیان می ورزد..

اذان شیطان را می راند

از ابی هریره رضی الله عنه روایت شده که فرمود: رسول الله ﷺ فرمودند: هنگامیکه برای نماز ندا زده میشود، شیطان در حالیکه بادش میرود به پشت بر میگردد تا اذان را نشنود، هرگاه اذان پایان یافت پیش میآید، هنگامیکه اقامت گفته شد به پشت بر میگردد، وزمانیکه اقامت پایان یافت پیش میآید، تا اینکه مرد نمیداند که چند رکعت خوانده است، اگر یکی از شما ندانست که چند رکعت خوانده است، سه ویا چهار رکعت، باید در حالیکه نشسته است دو سجده کند)).[۱]

(۱) به روایت بخاری.